

Lärarhandledning för gymnasieskolan

Utrikesdepartementets landspecifika rapporter om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer.

Innehållsförteckning

1. Syftet med lärarhandledningen
2. Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Sveriges utrikespolitik
3. Utrikesdepartementets landspecifika rapporter om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer
4. Vad säger läroplanen för gymnasieskolan?
5. Grundläggande fakta om de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer
6. Några övningsexempel
7. Tips på bra länkar för vidare inläsning om de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer

Utrikesdepartementet (UD) har sedan början på 2000-talet publicerat rapporter om situationen för de mänskliga rättigheterna i enskilda länder. Sedan 2017 inkluderar också rapporterna särskilda avsnitt om demokrati och respekten för rättsstatens principer. Alla rapporter finns att ladda ner på regeringens hemsida. Rapporter kommer att uppdateras regionvis ungefär två gånger per år, vilket innebär att varje land kommer att få en ny rapport ungefär vartannat år.

En betydande del av de många som läser rapporterna är elever och lärare. För att stödja och bredda det arbete som redan pågår i skolor över hela landet om frågor som rör mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer har UD utarbetat denna lärarhandledning för gymnasiet med korta bakgrundstexter, länkar och exempel på frågeställningar att diskutera i klassrummet.

1. Syftet med lärarhandledningen

Målgruppen för denna handledning är främst gymnasielärare. Syftet är att visa på hur landrapporterna om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer kan användas på en rad områden i undervisningen. Det kan till exempel gälla studier som rör samhällsutveckling, enskilda länder eller regioner, jämförelser mellan länder eller tematiska frågor som till exempel situationen för kvinnor, barn, homo- och bisexuella, trans-, och queer (hbtq)-personer eller flyktingar. Rapporterna kan också vara underlag i frågor som rör rättsväsendets oberoende, politiska institutioner, val, dödsstraffets utbredning, frågor om straffrihet och korruption.

En fokuserad läsning av rapporterna kan öka både kunskap och förståelse om de universella mänskliga rättigheterna och alla människors lika värde. De förslag på övningar och frågeställningar som förs fram i handledningen kan användas för att öka kännedomen om internationella juridiska regelverk om de mänskliga rättigheterna samt de begrepp som förekommer på området. De kan också användas för att stärka elevers förståelse och analytiska förmåga liksom skriftliga och muntliga framställning, både vad gäller mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer som de bredare samhällsrelaterade frågor som dessa är kopplade till.

2. Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i svensk utrikespolitik

”Sverige är och ska fortsätta vara en stark röst som står upp för och försvarar mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i hela utrikespolitiken.”(Utrikesminister Margot Wallström, december 2015).

UD:s landspecifika rapporter om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer är ett uttryck för regeringens ambition att dessa områden ska genomsyra hela den svenska utrikespolitiken. Sverige ska vara ledande globalt i att främja, förebygga och påverka utvecklingen på dessa tre områden. Ambitionen slås fast i regeringens skrivelse (Skr. 2016/17:62) som överlämnades till riksdagen den 8 december 2016 och som finns att läsa på Regeringens hemsida¹. Det är första gången som Sveriges ambitioner och prioriteringar vad gäller mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer behandlas på ett integrerat sätt. De tre områdena är varandras förutsättningar och är ömsesidigt förstärkande.

Sverige ska bidra till att rättigheterna som slagits fast i FN och andra internationella fora ska komma alla människor till del. Sverige ska reagera mot förtryck och övergrepp, förhindra diskriminering och bidra till att stärka andra länders kapacitet att respektera de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer. Regeringen agerar bilateralt med enskilda länder, men också genom EU och i andra internationella sammanhang för att de mänskliga rättigheterna ska efterlevas fullt ut i alla världens länder och för att demokrati och rättsstatens principer ska garanteras.

Sverige driver som första land en feministisk utrikespolitik, vilket innebär att hela utrikespolitiken ska tillämpa ett systematiskt jämställdhetsperspektiv. Jämställdhet liksom att säkerställa att alla kvinnor och flickor kan åtnjuta de mänskliga rättigheterna är centralt för hållbar utveckling, demokrati och uppfyllandet av rättsstatens principer.

Utvecklingen i världen går på flera håll bakåt när det gäller att respektera och skydda de mänskliga

rättigheterna. De internationella MR-systemens giltighet i frågasätts allt mer. En internationell rättsordning baserad på mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer måste ständigt värnas. Varje vecka gör svenska ministrar eller andra delar av den svenska utrikesförvaltningen uttalanden och andra insatser i syfte att påtala och motverka kränkningar av mänskliga rättigheter och stå upp för demokrati och rättsstatens principer. Mänskliga rättigheter tas också löpande upp inom ramen för de olika former av politiska dialoger som Sverige har med andra länder. För att ge ökat fokus åt mänskliga rättigheter har också en särskild ambassadör för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer tillsatts. Regeringen har också presenterat en handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter.

Sveriges utvecklingssamarbete (bistånd), så som det bl.a. beskrivs i regeringens så kallade policyramverk², tar sin utgångspunkt i och präglas av fattiga människors perspektiv på utveckling och av ett rättighetsperspektiv. Fattiga människors perspektiv på utveckling innebär att fattiga kvinnors, flickors, mäns och pojkars situation, behov, förutsättningar och prioriteringar ska vara utgångspunkten för fattigdomsbekämpning och för främjandet av en rättvis och hållbar utveckling. Rättighetsperspektivet innebär att de mänskliga rättigheterna och demokrati ska ses som grundläggande för utveckling. Rättighetsperspektivet utgår från en globalt överenskommen värdegrund som består av FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och de folkrättsligt bindande konventioner som antagits. Det innefattar fyra grundläggande principer baserade på det normativa ramverket för mänskliga rättigheter: icke-diskriminering, deltagande, öppenhet och insyn samt ansvarstagande och ansvarsutkrävande.

Dessa perspektiv genomsyrar också den strategi för Sveriges utvecklingssamarbete avseende arbetet med de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer 2018–2022 som regeringen beslutade den 13 december 2017³. Det övergripande målet för strategin är att bidra till trygga, rättvisa och inkluderande demokratiska samhällen där allas lika rättigheter skyddas och respekteras.

¹<http://www.regeringen.se/rattsdokument/skrivelse/2016/12/manskliga-rattigheter-demokrati-och-rattsstatens/>

²<http://www.regeringen.se/rattsdokument/skrivelse/2016/12/skr-20161760/>

³<http://www.regeringen.se/land--och-regionsstrategier/2017/12/strategi-for-sveriges-utvecklings--samarbete-avseende-arbete-med-de-manskliga-rattigheterna-demokrati-och-rattsstatens-principer-20182022/>

Arbetet för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer handlar inte bara om att vara en stark global aktör. Det gäller också att själva ta ansvar och leva upp till sina internationella skyldigheter och åtaganden. En strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter antogs och överlämnades därför av regeringen till riksdagen i oktober 2016 (Skr. 2016/17:29)⁴.

Mer information om regeringens arbete med att främja respekten för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer finns på regeringens hemsida⁵.

3. Utrikesdepartementets landspecifika rapporter om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

UD:s landspecifika rapporter är en viktig del i det samlade arbetet för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Rapporterna speglar den nya skrivelsen om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer och lyfter på ett tydligare sätt än tidigare fram sambandet mellan de tre områdena. Detta reflekteras också genom att demokrati och rättsstatens principer har lagts till i rapporternas rubrik.

Intresset för rapporterna är stort och de bidrar till att öka kunskapen om de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer, både inom utrikesförvaltningen och i det svenska samhället i stort. Genom att publicera rapporterna visar regeringen att kränkningar av MR inte kan pågå i det fördolda. Det kan bidra till att stärka utsatta lokala aktörer som arbetar med dessa frågor. Rapporterna stärker också möjligheterna att driva relevanta frågor och gör det möjligt att kartlägga och analysera problem som på sikt kan ge upphov till konflikter.

I rapporterna återopas såväl offentlig statistik och andra uppgifter från berörda länder och regeringar som uppgifter från civilsamhället. Rapporterna bygger också på uppgifter från FN. En rad av dessa källor finns tillgängliga på internet för

lärare och elever som vill fördjupa sig i olika frågor. Det gäller till exempel FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, där bland annat rapporter från högkommissarien och FN:s olika specialrapportörer finns tillgängliga. Det gäller även civilsamhällesorganisationer som Human Rights Watch, Amnesty International och Freedom House. Flera rapporter hänvisar också till hur landet placerar sig på olika globala index, som Transparency Internationals index över upplevd korruption, Reportrar utan gränser pressfrihetsindex, och UNDP:s index för mänsklig utveckling. Länkar till samtliga ovan nämnda källor finns längst bak i denna handledning.

Det är viktigt att komma ihåg att UD:s rapporter om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer inte gör anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Alla rapporterna är utformade efter en gemensam mall vad gäller format, innehåll och terminologi för att underlätta jämförelser mellan regioner och mellan länder. Rapporterna inleds med en sammanfattning. Avsnitt II handlar om rättsstatens principer och tar bland annat upp rättsväsendets oberoende och förekomsten av korruption. Avsnitt III handlar om demokrati, där bland annat landets politiska institutioner samt det civila samhällets utrymme tas upp. Avsnitt IV rör medborgerliga och politiska rättigheter, vilket bland annat inkluderar stycken om förekomst av tortyr och dödsstraff, rätten till frihet och personlig säkerhet, rättssäkerhet, yttrande-, press-, och informationsfrihet, mötes- och föreningsfrihet samt religions- och övertygelsefrihet.

I avsnitt V redovisas de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna, till exempel rätten till arbete, hälsa, utbildning och rätten till en tillfredsställande levnadsstandard. Avsnitt VI behandlar rätten att inte utsättas för diskriminering och beskriver kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter, barnets rättigheter, rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk, hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter, flyktingars och migranternas

⁴<http://www.regeringen.se/rattsdokument/skrivelse/2016/10/skr.-20161729/>

⁵<http://www.regeringen.se/regeringens-politik/demokrati-och-manskliga-rattigheter/>

rättigheter, samt rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Rapporterna redovisar också vilka centrala konventioner för mänskliga rättigheter som landet har undertecknat och ratificerat. Slutligen finns ett avsnitt med exempel på svenskt och internationellt samarbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i det aktuella landet.

Observationer från rapporterna

Det stora antalet rapporter uppvisar inte oväntat betydande variation. Många länder har ett gott konstitutionellt skydd som också innebär att mänskliga rättigheter tillförsäkras i praktiken, att det finns ett välfungerande demokratiskt system och en stark rättsstat. I andra länder kan det finnas bra lagstiftning på plats, samtidigt som det finns betydande brister i hur lagar efterlevs i praktiken.

En samlad bedömning är att den positiva utvecklingen de senaste decennierna med ökande respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer globalt har avstannat – i vissa fall rentav gått tillbaka. En längre sammanfattning av rapporterna finns att läsa på Regeringens hemsida⁶.

4. Vad läroplanerna på gymnasiet säger

I läroplanen för gymnasieskolan står bland annat att läsa att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Enligt skollagen ska utbildningen utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Läroplanen för gymnasieskolan stipulerar även bland annat att ett mål med skolan är att varje elev kan göra medvetna ställningstaganden

grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter, respekterar andra människors egenvärde och integritet, och tar avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa människor.

En fokuserad läsning av rapporterna kan öka både kunskap och förståelse om de universella mänskliga rättigheterna och alla människors lika värde. De förslag på övningar och frågeställningar som förs fram i handledningen kan användas för att öka kännedomen om internationella juridiska regelverk om de mänskliga rättigheterna samt de begrepp som förekommer på området. De kan också användas för att stärka elevers förståelse och analytiska förmåga liksom skriftliga och muntliga framställning, både vad gäller mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer som de bredare samhälleliga frågor som dessa är kopplade till.

Gymnasieskolans läroplan finns på på Skolverkets hemsida⁷.

5. Grundläggande fakta om de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer

De mänskliga rättigheterna reglerar förhållandet mellan staten och enskilda människor. De utgör en begränsning av statens makt över individen och slår samtidigt fast vissa skyldigheter för staten gentemot individen. Staten har alltid ansvaret för att garantera att alla individer kan åtnjuta sina mänskliga rättigheter.

De mänskliga rättigheterna är universella och gäller lika för alla. De slår fast att alla människor, oavsett land, kultur och sammanhang är födda fria och lika i värde och rättigheter. Icke-diskriminering och varje människas lika värde är grundläggande principer för de mänskliga rättigheterna. Likaså är principer om varje människas lika värde en av grunderna i en demokrati.

De mänskliga rättigheterna är en central del av folkrätten - det rättssystem som reglerar förhål-

⁶<http://www.regeringen.se/informationsmaterial/2017/11/rapporter-om-manskliga-rattigheter-demokrati-och-rattsstatens-principer-i-varlden/>

⁷<https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola>

landet mellan stater - och finns nedskrivna i olika typer av internationella överenskommelser. Det internationella samarbetet kring de mänskliga rättigheterna har framför allt utvecklats efter andra världskriget. Flera stater hade redan före 1945 egna lagar om medborgarnas rättigheter gentemot staten men det fanns få internationella regler på området. Främjandet av de mänskliga rättigheterna utgör ett av FN:s mål, vilket slås fast i FN-stadgan, och inom FN har det under åren utarbetats en rad dokument som behandlar mänskliga rättigheter.

Samtidigt har regionala system för att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna vuxit fram i olika delar av världen, till exempel:

- Den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europarådet),
- Den amerikanska konventionen om de mänskliga rättigheterna (Organisationen för Amerikanska Stater), samt
- Den afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter (Afrikanska unionen).

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna som antogs 1948 och de två FN-konventionerna från 1966 (konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter samt konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter) innehåller tillsammans med de regionala konventionerna en lång rad rättigheter som innefattar grundläggande friheter, rätten till skydd mot övergrepp och rättigheter för att tillgodose de grundläggande behoven. I inledningen till FN:s allmänna förklaring slås också fast att demokratin, genom folkets vilja, och de mänskliga rättigheterna skyddas genom rättsstatens principer. Där, liksom i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och i de regionala rättighetskonventionerna anges också en rad rättigheter som direkt eller indirekt utgör grunden för en demokratisk samhällsbyggnad.

Rättsstatens principer innebär i sin kärna att alla personer, institutioner och andra sammanslutningar, både offentliga och privata, är ansvariga under lagar som skapats på demokratisk grund, samt att dessa lagar ska vara tydliga, tillämpas effektivt och rättvist, utan diskriminering, och vara i enlighet med de mänskliga rättigheterna.

Rättsstatens principer är inte bara ett mål i sig självt utan är en förutsättning för och beroende av en väl fungerande demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna. Ingen får stå över lagen, staten är skyldig att följa gällande rätt och det ska finnas garantier mot missbruk av statsmakten.

Det krävs också ett fungerande rättsväsende som alla har tillgång till, det vill säga icke-korrupta poliser och åklagare, oberoende advokater samt en obunden och opartisk domarkår. De internationella konventionerna innehåller en rad föreskrifter som tillsammans slår vakt om rättssäkerheten.

Staterna är skyldiga att respektera folkrättsens regler. Varje land har ett ansvar för att åtaganden om de mänskliga rättigheterna omsätts i nationell lagstiftning. Det räcker inte med lagar som klargör statens skyldigheter eller förbjuder vissa handlingar. Det krävs också ett fungerande rättssystem (poliser, advokater och åklagare, opartiska och rättvisa domstolar) som förverkligar lagarna. Det behövs också information och kunskap för att människor ska vara medvetna om sina rättigheter.

Om en kränkning sker av de mänskliga rättigheterna är det i första hand den aktuella statens ansvar att se till att den enskilde får upprättelse. Men de mänskliga rättigheterna är en internationell angelägenhet och det är därför fullt legitimt för andra stater att framföra åsikter om och försöka påverka situationen i olika länder där rättigheterna kränks. Enligt huvudregeln är det stater som internationellt kan ställas till svars för kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

De internationella överenskommelserna om mänskliga rättigheter har olika beteckningar beroende på vilken form av skyldigheter de innehåller. Konventioner och protokoll blir juridiskt bindande genom att staterna förklarar sig bundna av dem, medan förklaringar och deklARATIONER utgör politiska förpliktelser.

En konvention fastställs genom förhandlingar i till exempel FN eller Europarådet där representanter för olika länder – bland annat Sverige – företräder sina regeringar och framför synpunkter och krav. När enighet uppnåtts kan länder under teckna konventionen. Undertecknandet ses som en viljeförklaring och en signal att landet ifråga förbereder ratifikation av en viss konvention. Aktuella ratifikationslistor visar vilka konventioner som olika länder ratificerat eller anslutit sig till. Ratifikation (godkännande) innebär att ett land förklarar sig

bundet av en konventions regler. När ett visst antal länder ratificerar träder konventionen i kraft. Ratifikationen görs i de flesta stater av landets lagstiftande församling eller regering.

FN:s råd för mänskliga rättigheter (MR-rådet) är det främsta normbildande globala organet för mänskliga rättigheter. MR-rådet inrättades 2006 och ersatte den tidigare kommissionen för mänskliga rättigheter. Rådets huvudsakliga uppgift är att främja och värna de mänskliga rättigheterna. MR-rådet utgörs av 47 medlemsstater, valda för tre år. FN:s övriga medlemsstater deltar i MR-rådet som observatörer, utan rätt att rösta men med rätt att tala.

MR-rådets mest väletablerade instrument i arbetet för att främja mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer är den universella granskningsmekanismen Universal Periodic Review (UPR). Inom denna granskas situationen för de mänskliga rättigheterna i samtliga FN:s medlemsstater. När ett land granskas inbjuds övriga av FN:s

medlemsstater att kommentera situationen i landet samt föra fram rekommendationer om hur situationen kan förbättras. En annan del i FN:s övervakningssystem utgörs av konventionskommittéerna, som följer upp staters åtaganden i enlighet med FN:s konventioner om mänskliga rättigheter. Vissa konventionskommittéer kan också ta emot och ta ställning till klagomål från enskilda individer som upplever att hen fått sina mänskliga rättigheter kränkta.

- Information om vilka FN-konventioner som Sverige och andra länder har tillträtt finns på hemsidan för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter⁸.
- På FN:s högkommissaries hemsida finns även information om de olika konventionskommittéerna⁹.
- Motsvarande för de olika konventionerna inom Europarådet, exempelvis Europakonventionen, finns på Europarådets hemsida¹⁰.

---

⁸<http://indicators.ohchr.org/>

⁹<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/TreatyBodies.aspx>

¹⁰<https://www.coe.int/en/web/conventions/home>

6. Några övningsexempel

Studier av rapporterna om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer och samtal om dem kan knyta an till en rad ämnen och frågor relevanta i gymnasieutbildningen, till exempel samhällsfrågor, historia, religion, jämställdhet och urfolk.

Rapporterna kan användas i olika former av övningar och uppgifter. Förslagen på övningar nedan kan antingen löpa över hela terminer eller begränsas till kortare perioder som en halvdag. Uppgifterna kan både inriktas på enskilt arbete där individer muntligt eller skriftligt redovisar kunskap och/eller analys och iakttagelser. Flera övningar kan också göras i form av grupparbeten till exempel för att belysa situationen för de mänskliga rättigheterna i olika länder eller regioner, eller tematiska frågor som rör till exempel yttrande - och mötesfrihet, kvinnors villkor, flyktingars situation, hälsa eller utbildning.

Exempel på frågeställningar att behandla

1. Ange åtta viktiga FN-konventioner om mänskliga rättigheter och två regionala konventioner.
2. Gå in på Reportrar utan gränser index för pressfrihet och redovisa vilka 10 länder som ligger i toppen respektive i botten på detta index. Gör motsvarande för andra index som rör korruption och levnadsstandard, (till exempel Transparency International och UNDP:s Human Development Index). Ser man några kopplingar mellan de olika indexen? Diskutera vilka effekter låg grad av pressfrihet och hög korruption kan ha på demokratisk utveckling, mänskliga rättigheter och levnadsstandard.
3. Precis som villkor i länder världen över varierar så skiljer sig problemen mellan länder i fråga om respekt för mänskliga rättigheter. Välj några länder och titta på vilka MR-kränkningar som är särskilt påtagliga i de länderna. Titta också på hur de demokratiska institutionerna fungerar i dessa länder (bedömdes till exempel valen vara fria och rättvisa?) samt om rättstatens principer respekteras (är t.ex. rättsväsendet oberoende?) Diskutera om man ser några kopplingar mellan de olika områdena.
4. Leta reda på, redovisa och kommentera några uttalanden som nyligen gjorts av EU eller Sverige om när mänskliga rättigheter inte respekteras, till exempel i aktuella konfliktområden.
5. Ge exempel på tre länder där det varit val det senaste året (enligt rapporterna). Diskutera om länderna har väl fungerande demokratiskt system, till exempel utifrån hur valen bedömdes ha genomförts, hur stort valdeltagandet var och vilka roller parlamentet och i förekommande fall presidenten har?
6. Ett återkommande problem som tas upp i flertalet rapporter är diskriminering av kvinnor, bland annat när det gäller löner, politisk representation, kvinnors och flickors utsatthet för våld, inklusive sexuellt och könsbaserat våld, samt bristen på rätt till abort. Studera ett par länder och redovisa iakttagelser och synpunkter.
  - a. *Tips: Gör även motsvarande djupstudier om exempelvis barns villkor, flyktingars situation och religions- och övertygelsefrihet.*
7. Många människor som inte har möjlighet att leva säkert i sina hemländer på grund av kränkningar av mänskliga rättigheter, väpnade konflikter, miljökatastrofer eller ekonomiska och andra skäl söker sig till andra länder. FN:s flyktingkonvention syftar till att ge skydd för dem som utsätts för grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Ta reda på hur många länder som anslutit sig till FN:s flyktingkonvention och redogör för några viktiga åtaganden som dessa länder gjort i relation till flyktingar. Diskutera vilka rättigheter flyktingar riskerar att få kränkta under flykten.
8. Urfolk har under lång tid varit, och är än idag, utsatta för diskriminering i många länder. Ofta är kvinnor som tillhör urfolk särskilt utsatta, inte minst för sexuellt och könsbaserat våld. Vilka länder har urfolk i respektive region? Går det att se något mönster i vilka kränkningar av de mänskliga rättigheterna som urfolk oftast utsätts för? På vilket särskilt sätt drabbas kvinnor som tillhör urfolk, enligt rapporterna?

9. I många länder råder inskränkningar i press- och yttrandefrihet, vilket också påverkar möjligheterna till demokratisk utveckling. Nämn fem länder där press- och yttrandefrihet, inklusive frihet på nätet är särskilt begränsad. Varför tror du att begränsningarna finns? Hur tror du att de påverkar människors möjligheter att delta i demokratiska processer och ha inflytande över deras egna liv och vardag? Hur tror du att förekomsten av propaganda och desinformation kan påverka demokratin?
10. I flera länder begränsas mänskliga rättigheter av väpnade konflikter eller av mord och försvinnanden som ett resultat av kriminellt och annat våld. Diskutera våldets effekter på mänskliga rättigheter, demokrati (t ex fria och rättvisa val, rätt att delta i politiska processer) och rättsstatens principer (t.ex. rättsväsendets oberoende, rättssäkerhet, ansvarsutkrävande), både i konfliktländer och i länder med hög grad av kriminellt våld.
11. I flera länder motiveras inskränkningar i yttrandefrihet, övervakning och kontroll med att det är nödvändigt för att motverka terrorism. Ibland används argumentet av auktoritära regimer för att förfölja och åtala oliktkänkande, bedriva massövervakning av kommunikation, begränsa politisk debatt och införa censur av medier och internet. Samtidigt kan propaganda, antidemokratiska budskap och hatretorik spridas på internet. Diskutera vilka åtgärder som kan vara lämpliga i syfte att bekämpa terrorism, utan att man kränker mänskliga rättigheter.
12. I många länder är det en hög andel människor som lever i fattigdom. Diskutera hur fattigdom påverkar människors möjligheter att åtnjuta sina mänskliga rättigheter, såväl medborgerliga och politiska rättigheter som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.
13. En del länder ifrågasätter att alla rättigheter är odelbara och hävdar till exempel att ekonomisk och social utveckling måste komma först, innan mänskliga rättigheter kan beaktas fullt ut. Resonera kring hur de olika mänskliga rättigheterna relaterar till varandra. Kan man rangordna de mänskliga rättigheterna? Vilka tre rättigheter anser du vara viktigast? Varför just dessa tre?
14. Diskutera vilka förutsättningar är för att uppnå demokrati. Vad kan man göra för att stärka demokrati, delta i och påverka samhället man lever i? Vilka är förutsättningarna för att hävda och aktivt utöva sina medborgerliga och politiska rättigheter och därmed öka inflytandet över sina levnadsvillkor? Vad är oberoende rättsliga myndigheters och institutioners roll i detta? Vad är civilsamhällets roll?
15. Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) omfattar varje människas lika möjligheter, rättigheter och förutsättningar att utan tvång, våld eller diskriminering kunna bestämma över sin egen kropp, sexualitet och reproduktion. Det finns vårdpersonal som vägrar att utföra abort med hänvisning till samvetsfrihet, även om lagen säger att kvinnor har rätt till abort. Diskutera runt samvetsfrihet och aborträtt. Vilka argument, för och emot, kan framföras?
16. Diskutera hur de mänskliga rättigheterna kan påverkas av klimatförändringar. Vilka rättigheter kan påverkas?
17. Tänk att du besöker ett tempel som du gör varje söndag med din familj. Plötsligt inser du att du inte delar predikantens övertygelse och att en annan religion kanske skulle vara något för dig. Enligt lagen är det dock förbjudet att lämna ditt lands majoritetsreligion. Är detta okej enligt de mänskliga rättigheterna? Vilka delar av den mänskliga rättigheten till religions- och övertygelsesfrihet kan du använda som argument?

18. Föreställ dig att din pappa nyss gripits för att ha publicerat en artikel som regeringen inte gillar, exempelvis som rör mord på personer som tillhör urfolk och som motsätter sig exploatering av mark. Du kontaktar en bra advokat och en journalist. Vad händer sedan? Vilka mänskliga rättigheter kan du hänvisa till?
21. Du och din partner har utsatts för hot och trakasserier som hbtq-personer, bland annat av polis och andra myndighetsrepresentanter. Vilka mänskliga rättigheter kan du hänvisa till för att stärka dina rättigheter i ett samtal med representanter för en civilsamhällesorganisation som vill hjälpa er?

7. Tips på bra länkar för vidare inläsning om de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer

a. Källor som (främst) rör de mänskliga rättigheterna

- FN:s högkommissarier för mänskliga rättigheter: www.ohchr.org
- Landinformation: www.ohchr.org/EN/Countries/Pages/HumanRightsintheWorld.aspx
- Europadomstolen: www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home
- Organisationen för Amerikanska stater (OAS): www.oas.org/en/
- Afrikanska Unionen: www.achpr.org
- UNDP:s Human Development Report: <http://hdr.undp.org/en>
- Human Rights Watch: www.hrw.org
- Amnesty International: www.amnesty.org
- Reportrar utan gränser: www.reportrarutangranser.se
- UPR Info: www.upr-info.org/en

b. Källor som rör demokrati

- Varieties of Democracy: www.v-dem.net
- Economist Intelligence Unit Democracy Index 2015: www.eiu.com
- Freedom House: www.freedomhouse.org

c. Källor som rör rättsstatens principer

- Transparency International: www.transparency.org/country/
- Världsbanken: www.info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home
- World Justice Project: www.worldjusticeproject.org

UD vill gärna ha synpunkter på upplägg och innehåll i lärarhandledningen.
Skicka era synpunkter till ud.registrator@regeringskansliet.se